

Hetvened vasárnap

► Mt 20,1–16

Ki örül a végén? Példázat a jó gazdáról

A vasárnap jellege

Böjtelő idején, hetvened vasárnapján tekintetünket a böjti útra fordítjuk, Jézus Jeruzsálembé és ott a Golgotára vezető útjára. Megnyílik a lehetőség számunkra és a gyülekezet számára is, hogy a farsangi mulatságok után a báli ruhákat és az

álarcokat levetve elcsendesedjünk, rá figyeljünk, és mi is mellé állhassunk.

A II. vatikáni zsinat óta a római katolikus liturgikus naptár már nem tartalmazza az 5. századi eredetű, a böjti felkészülést indító ünnepet, hetvened vasárnapját. A keleti egyház azonban hangsúlyt fektet rá: a vámszedő és a farizeus va-

sárnapijának nevezik. Vannak olyan – részben anglikán eredetű – katolikus közösségek is, amelyek megőrizték a középkori hagyományt, és máig Alleluja-búcsúztató vasárnapot tartanak ilyenkor. A hetvennapos böjt Izrael hetvenéves babiloni fogságát szimbolizálja, míg a negyvennapos pusztai vándorlás negyven évére és Jézus negyven napos pusztai böjtjére emlékeztet (FARROW 2024).

Mire tanít Mesterünk a vasárnap igéjében?

Amit a textusról tudni kell

Mt 20,1–16 példabeszéde (amely Máté saját anyaga) a mennyek országa „gazdálkodásába” enged bepillantást. Abba a „gazdálkodásba”, ahol jog és irgalom összeér Isten igazságosságában. Ez az az igazságosság, amely kérdőre von minket is, de felszabadít és szolgálatra indít, ha elkezdjük megérteni lényegét és meghalljuk hívogató üzenetét.

Cseppet sem könnyen érthető az igeszakasz, még ha rendszeresen élénk is kerül ez az óegyházi perikópa. De a maga szélsőségségében világosan közli a szőlősgazda üzenetét: „*Barátom, nem bánok veled igazságtalanul.*”

A példázat a Jeruzsálembé induló Mester és tanítványi körének beszélgetései sorába illeszkedik (19–20. fejezet). Előtte Péter a tanítványi lét jutalmára kérdez rá. („*Mi elhagytunk mindent, és követtünk téged, hát velünk mi lesz?*” – Mt 19,27b) Utána Jézus halálának és feltámadásának harmadik meghirdetése, majd pedig Zebedeus különösen meglepő kérése hangzik el. („*Mondd, hogy melletted üljön az én két fiam a te országodban...*” – Mt 20,21b) A tanítványi élet jutalmáról szóló beszélgetést és a szőlőművek példázatát egyaránt az első és utolsó sorsának mint tanulságnak a refrénszerű összegzése zárja Mt 19,30 és 20,16 versekben.

Máté evangéliuma szerint Jézus nemcsak messiási király (akié „*minden hatalom mennyen és földön*”) és a Szentírás autentikus magyarázója, hanem az utolsó időkben Isten által elküldött bíró is, aki a jog és a könyörületesség jegyében cselekszik – e két szempont megfelel Isten rabbinikus hagyomány szerinti bírói at-

títúdjének (WENGST 2016, 163. o.). Igazságossága jog szerinti, de a jogosat meghaladva jóságos könyörületességgel támogatja meg a lemaradókat.¹ A szőlősgazda – és a mennyek országa – igazságossága nem egyszerűen az érdemeken, hanem a szükségleteken tájékozódik (WENGST 2016, 164. o.). Az első munkások a megegyezés szerinti szokásosapidíjat kapták, ami családjaik fenntartásához elegendő lehetett, de ugyanezt kapták a később munkába állítottak is.

A perikópa megértése – teológiai összefüggések

A szöveg elbeszélő karakterét ismétlések erősítik. Az ismétlődő építőelemek sorában és a történettel kapcsolatos várakozások tekintetében azonban néhány ponton feltűnő eltérést tapasztalunk. Ezek a meglepő mozzanatok rendre jelentőségteljesek.

Meglepő a pusztai tény, hogy maga a gazda kel útra, és megy el munkásokért a piacra (ἀγορά), pedig talán volna megfelelő ügyintézője is (Mt 20,8). Míg az első munkásokkal megegyezik a bérben, a többieknek azt ígéri, hogy „ami jogos” (δικαίον), azt megadja nekik. Úgy tűnik, csak a legutolsó munkásoknak nem szól a berről, ők valószínűleg mégis mind követik utasítását, és nem marad a téren több tétlenül ácsorgó napszámos. Meglepő, hogy a töredékmunkanapokra is teljesapidíjat fizet a gazda – bár eljárása a rövidebben dolgozók napi megélhetési szükségleteire tekintve igazán méltányos. Szokatlan, hogy a nap folyamán többször is kilátogat a tere a gazda. A látogatások példabeszédbeli időpontjai (1., 3., 6., 9., 11. óra) 6, 9, 12, 15 és 17 órának felelnek meg (JAKUBINYI 2007, 222. o.). Ennyire tervezetlenül egy gazda sem szervezné a munkát! A mennyek országának gazdája mégis újra meg újra a tétlenül ácsingózók keresésére indul. Még naplemente előtt is (KOCsis 2017, 26. o.), amikor a gazdálkodás szempontjából teljesen indokolatlan a meghívás. A bért ráadásul estig ki kell fizetni a mózesi törvény (3Móz

¹ Isten igazságosságáról és irgalmáról Mt evangéliuma összefüggésében további érdekességeket olvashatunk Kocsis Imre (2017) tanulmányában.

19,13; 5Móz 24,15) értelmében. „A történet csattanója abban áll, hogy a gazda az utolsó órában felfogadottaknak is a teljes napidíjat adja, ami kiváltja a legelsőként felfogadottak zúgolódását. Bennünket most főképp az érdekel, ahogy a szőlősgazda erre a zúgolódásra válaszol. A gazda védekezése három mozzanattól áll: 1. Az első órában felfogadottak hiánytalanul megkapták azt az összeget, amelyben korábban megállapodtak (20,13). Mivel a gazda nem az ő pénzüket adta oda másoknak, ezért semmiféle kár sem érte őket. 2. A maradék pénz a gazda tulajdona, amellyel szabadon rendelkezik (20,15a). 3) Az utolsóként felfogadottak bérezése mögött a gazda jósága áll (20,15b), mert ezáltal ezek az emberek is gondoskodni tudnak családjukról.” (KOC SIS 2017, 26. o.)

A példázat Isten végtelen jóságára irányítja figyelmünket: arra a jóságra, amelyet maga Jézus jelenít meg tevékenysége során, amikor szeretettel és irgalommal közelít mindenkihez, így a társadalom megvetettjeihez is (KOC SIS 2017, 26. o.). A jóságosan és könyörületesen gyakorolt igazságosság pedig összetartásra nevelheti a közösséget. (Sőt jog is csak egy olyan társadalomban tud megfelelően érvényesülni, amelynek tagjai nem kerülnek extrém távolságba egymástól [WENGST 2016, 164. o.])

„...az a δικαιοσύνη, amelyet Krisztus tanítványának éhezni és szomjazni kell (5,6), illetve az a δικαιοσύνη, amellyel felül kell múlniuk az írástudók és farizeusok igazságát (5,20), szervesen magába foglalja az irgalmat. S ez az irgalom nemcsak amiatt szükséges, mert bűneink miatt mindannyian folytonosan rászorulunk Isten bocsánatára, hanem abból a tényből kifolyólag is, hogy mi az irgalmas Isten gyermekei vagyunk, aki éppen általunk akarja megérinteni és megszólítani a még távollevőket.” (KOC SIS 2017, 31. o.)

Igehirdetési vázlat

A kapcsolatokat szétziláló irigység kérdése

Bőjti utunkra egy sajnós „örökzöld” kérdés indít el bennünket. „...azért vagy irigy, mert én jó

vagyok hozzájuk?” Bár tudjuk, hogy káros teret adni az irigységnek, olykor mégis belecsúszunk abba a méltatlankodásba, amelynek mélyén elégedetlenség rejlik, és az irigység érzése. Az eredeti görög szöveg az irigységről mint gonosz szemről (ὀφθαλμός σου πονηρός) szól,² azaz egy káros, torz látásmódról. De gonosz szemet említ Mt 6,23b verse is: „A test lámpása a szem. Ezért ha a szemed tiszta, az egész tested világos lesz. Ha pedig a szemed gonosz, az egész tested sötét lesz.” (Mt 6,22–23b) A szív mélyén rejtőző érzelmeket is visszatükrözi a tekintet, de amit látunk, tapasztalunk, az visszahat személyünk legbensőbb zugaira is. Akik részesei a példázatbeli esetnek, és akik csak halljuk a történetet, az elsőre jogosnak tűnő felháborodáson túl tanulhatunk is belőle.

Isten igazságossága átölel

A 15. versben talán épp ezt a fordulatot szeretné elhozni a kritikusan is baráti beszélgetés felidézésével Jézus. Máté evangéliuma nem bővelkedik a „barát” szó kifejezésében. A φίλος kifejezés csak egyszer fordul elő Máté evangéliumában (11,19), akkor Jézus magára vonatkoztatja azt. Itt (20,13) és később még két alkalommal (22,12; 26,50) a εταῖρος szó vocativusa áll. Érdekes, hogy ezzel a megnevezéssel mindhárom alkalommal olyasvalakit szólítanak meg, akinek nincs igaza egy adott helyzetben, tehát amolyan baráti figyelmeztetést vezet be. Úgy képelem, hogy a gazda finoman a munkás vállára teszi kezét, mintegy átöleli, rátekin, és így jelzi igazán tapintatos megfogalmazással, hogy ne felháborodással tekintsen a példázatbeli – egész nap keményen dolgozó – napszámos és vele az ígét hallgató erre a sajátos díjazásra. Hiszen ő sem maradt üres kézzel, a megígért bért megkapta. Ha bele tud helyezkedni a jóságos gazda vagy az utolsó pillanatban mégis munkába állított nincstelen kolléga nézőpontjába, feltárul neki is: Isten igazsága másfajta igazság, mint amiben

² A revidált Károli-fordítás szerint: „...a te szemed azért gonosz, mert én jó vagyok?”

ő és valószínűleg mi is általában gondolkodnánk. A mentő szeretet cselekedete az, amely kinek-kinek a szükségleteire tekint, s azt betöltve emel a vele és egymással való közösségbe egykori nap-szamosokat és mai gyülekezeti tagokat vagy éppen kívülállókat. Ennek a mentő szeretetnek nem egyszerűen elfogadói, de gyakorlóit is lehetünk: és ezáltal válik életre való, valódi tapasztalattá az üzenet, amelyet Jézus az egykori és a mai tanítványoknak is örökül hagyott.

Tudunk együtt örülni – itt és majd a mennyek országában? Ahogy a különleges gazda, úgy Jézus akarata is hasonló lehet: hogy megnyíljunk, és megérezzük egymás történeteinek fontosságát, és együtt örüljön mindenki, akit ő hív. Minket is keres és vár, részesülhetünk benne, és tanulhatjuk tőle ennek az igazán befogadó közösségépítésnek a titkát. Élünk ezzel a lehetőséggel egymás és mindannyiunk örömeire!

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Kötelező: 1Kor 9,24–27; fakultatív: Jer 9,22–23

Énekek

EÉ 438; 439; 440; 442; ZÉ 129

Imádság

„Uram, Te egyszer itt jártál a földön, s hátrahagytad lábnymodat, hogy legyen mit követnünk.

Te, aki a mennyből letekintesz minden vándorra, erősítsd a fáradtat, bátorítsd a csüggedőt, térítsd vissza az eltévedtet, vigasztald a küzdőt.

Te, aki az idők végén ismét eljössz, hogy megítélj mindenkit, Urunk, és Megváltónk, hadd álljon példaképed tisztán és világosan lelki szemünk előtt, hogy szétoszlassa a ködöt!

Segíts nekünk, hogy Téged követve érkezünk meg üdvösségedbe, és otthonot találjunk tenálad.”

(Søren Kierkegaard,

idézi KINDLEMANN 2003, 141. o.)

Illusztráció

GONDOLATOK

„Van-e »elsőbbségadás kötelező« tábla az Igében? A választ így fogalmazom: mutassatok nekem a Bibliában egy olyan lapot, ahol ilyen nincsen! A Biblia szüntelenül erre kér bennünket: Engedj! Te vagy erre köteles!” (GYÖKÖSSY 2012, 52. o.)

„Eszembe jut a holland festő képe. Látom a csodálkozó, boldog arcokat, férfiakat és nőket, gyermekeket és koldusokat, akik a nap végén megkapták jutalmukat. De végighasít a tudatomban: vajon én hol állok?” (LŐRINCZ 2011)³

Felhasznált és ajánlott irodalom

FARROW, Mary 2024. How Christians used to „pre-game” their Lent. *Catholic News Agency*, február 10. <https://www.catholicnewsagency.com/news/40579/how-christians-used-to-pre-game-their-lent>. (Megtekintés: 2024. november 20.)

GYÖKÖSSY Endre 2012. *Élet és Ige*. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest.

JAKUBINYI György 2007. *Máté evangéliuma*. Szent István Társulat, Budapest. (Szent István Bibliakommentárok₃.)

KINDLEMANN Győző (szerk.) 2003. *Híd az égbe. A világ legszebb imái*. Szent István Társulat, Budapest.

KOCSIS Imre 2017. Igazságosság és irgalmasság Máté evangéliumában In: Puskás Attila – Perendy László – Hoványi Márton (szerk.) 2017. *Igazságosság és irgalmasság. Teológiai tanulmányok*. Szent István Társulat, Budapest. (Varia theologica 8.) 19–31. o.

LŐRINCZ Csaba 2011. Barátom, nem bánok veled igazságtalanul... In: Fabiny Tamás (szerk.): *Máté 118*. Luther Kiadó, Budapest. 282–285. o.

WENGST, Klaus 2016. *Mirjams Sohn – Gottes Gesalbter. Mit den vier Evangelien Jesus entdecken*. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh.

■ BALOGNÉ VINCZE KATALIN

³ Idősebb Jakob Wilhelmszoon de Wet festménye a szölművesek példázataról a Szépművészeti Múzeumban. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Jacob_Willemsz._de_Wet_d._%C3%84._002.jpg. (Megtekintés: 2024. november 21.)